

Migranci klimatyczni

Zmiana klimatu jest obecnie najważniejszym i najtrudniejszym wyzwaniem przed jakim stoi ludzkość. Według Europejskiej Agencji Środowiska *zmiany klimatu są jednym z największych zagrożeń środowiskowych, społecznych i ekonomicznych*. Jej skutki, wśród których można wymienić zwiększenie częstotliwości i intensywności takich zjawisk jak susze, huragany i cyklony, a także zmiany w strukturze opadów, wpływają na ekosystemy, od których człowiek jest zależny. Wszystkie te zjawiska prowadzą do ograniczenia lub braku dostępu do wody, pożywienia, ziemi uprawnej i pastwisk, a także do podtopień regionów przybrzeżnych. W oczywisty sposób zagraża to stabilności społeczno-ekonomicznej i politycznej.

Migracje od zawsze towarzyszyły człowiekowi, a jedną z ich głównych przyczyn stanowił zmieniający się klimat prowadzący do przekształceń środowiska naturalnego. Według niektórych naukowców zmiana w ekosystemie północno-wschodniej Afryki spowodowała migrację ludzi zarówno do Południowej Afryki, jak i do Azji i dalej do Australii, Europy i Ameryk. Niemniej jednak, historycznie zmiany klimatu następowały o wiele wolniej, a Ziemia zamieszkała była przez znacznie mniejszą liczbę osób. Obecne zjawiska mają bardziej gwałtowny przebieg i zagrażają większej ilości społeczeństw, w związku z czym również liczba migrantów jest i będzie wyższa.

Uchodźca klimatyczny, uchodźca środowiskowy, migrant klimatyczny?

W materiałach informacyjnych i edukacyjnych pojawiają się różne określenia dotyczące osób, które są zmuszone opuścić swoje miejsce zamieszkania ze względu na zmieniające się warunki środowiskowe. Z tego powodu warto zwrócić uwagę na to, abyśmy używali prawidłowych pojęć.

Po raz pierwszy definicję uchodźcy środowiskowego zaproponował egipski badacz Essam El-Hinnawi w 1985 r. w raporcie dla Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju. Pojęcie to miało określać „ludzi zmuszonych do opuszczenia ich tradycyjnych środowisk życiowych, czasowo lub na stałe, ze względu na określone zakłócenia środowiskowe (*environmental disruption*) (naturalne lub spowodowane przez człowieka), które zagrażają ich egzystencji lub poważnie wpływają na jakość ich życia”. Poprzez określenie „zakłócenia środowiskowe” rozumiane są fizyczne, chemiczne i biologiczne zmiany w ekosystemie, które czynią je, tymczasowo lub trwale, nienadającymi się do utrzymywania ludzkiego życia”.

ROZMAWIAMY O UCHODźCACH

Pomimo tego, że w swojej pracy El-Hinnawi użył pojęcia *uchodźca*, należy pamiętać, że na arenie międzynarodowej uznaje się definicję uchodźcy zawartą w Konwencji Genewskiej z 1951 r. Według niej uchodźcą jest osoba, która zmuszona była opuścić swój kraj z powodu uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych. Nie można zatem przyznać statusu uchodźcy osobie, która opuściła swój kraj z powodów związanych ze zmianą klimatu, powołując się na Konwencję z 1951 r.

Warto również zwrócić uwagę, że pojęcie uchodźcy obejmuje osoby, które opuściły swój kraj w poszukiwaniu bezpieczeństwa. Niemniej jednak, większość osób migrujących z powodów związanych ze zmianą klimatu i degradacją środowiska, pozostaje na terenie własnego kraju, co również wyklucza możliwość określenia ich jako uchodźców.

W związku z tym poruszając temat migracji związanych ze zmianą klimatu i jej skutkami należy mówić o *migrantach klimatycznych*.

Skąd uciekają migranci klimatyczni?

Zmiana klimatu jest zjawiskiem o zasięgu globalnym, a jej skutki są odczuwalne we wszystkich częściach naszej planety. Jednakże nie są one odczuwalne w taki sam sposób. Choć najbardziej rozwinięte gospodarczo kraje (czyli kraje globalnej Północy) są odpowiedzialne, zarówno historycznie, jak i obecnie, za największą emisję CO₂ do atmosfery, to mieszkańcy i mieszkanki globalnego Południa są grupą najbardziej poszkodowaną w kontekście skutków zmiany klimatu. Dzieje się tak dlatego, że gospodarka wielu społeczności globalnego Południa jest tradycyjna, związana z naturalnym cyklem przyrody, a lokalne społeczności nie posiadają środków finansowych, które mogłyby przeznaczyć na adaptację do zmieniających się warunków. Wszelkie zaburzenia klimatyczne wpływają więc bezpośrednio na dobrobyt tych społeczeństw, zwłaszcza mieszkańców i mieszkanki terenów wiejskich oraz dzielnic biedy.

Regionami najbardziej narażonymi na skutki zmiany klimatu, których mieszkańcy i mieszkanki będą częściej decydować się na migracje są:

- tereny suche z wysokimi opadami sezonowymi - społeczności zamieszkujące takie tereny są narażone na przewlekłe susze, które następnie powodują, że gleba nie jest w stanie absorbować dużych ilości wody, co prowadzi do częstych powodzi w momencie większych opadów. Uniemożliwia to prowadzenie działalności rolniczej, która jest podstawowym, a często jedynym źródłem utrzymania rodziny,

ROZMAWIAMY O UCHODźCACH

- gęsto zaludnione i nisko położone wybrzeża narażone na coraz częściej występujące cyklony i huragany
- atole położone na Oceanach Pacyficznym i Indyjskim.

Dokąd uciekają migranci klimatyczni?

Większość migrantów klimatycznych pozostaje w granicach własnego państwa bądź w regionu. Jest to związane z przyczyną migracji, która może mieć dwojaki charakter:

- nastąpiła nagła naturalna katastrofa - w takim przypadku osoby poszkodowane zostają przesiedlone z terenów dotkniętych katastrofą bez przygotowania i najbliższy bezpieczny teren. Czasami osoby przesiedlone mają nadzieję na powrót do swojego miejsca zamieszkania, jednakże nie zawsze jest to możliwe,
- przedłużająca się katastrofa naturalna - np. pustynnienie lub podnoszący się poziom wód, który prowadzi do coraz częstszego zalewania osiedli ludzkich. W przypadku takich powoli następujących zmian rodziny angażują swoje majątki w celu adaptacji do nowych warunków, a migracja staje się ostatecznym wyjściem. W momencie opuszczenia terenów narażonych na skutki zmiany klimatu rodziny nie posiadają środków na dalekie migracje.

Migranci klimatyczni to często osoby nie posiadające dokumentów uprawniających do przekroczenia granicy.

Ilu jest migrantów klimatycznych na świecie?

Obecnie, z wielu przyczyn, nie jest możliwe określenie liczby migrantów klimatycznych.

Po pierwsze większość osób, które opuszcza swój dom ze względu na zmianę klimatu, pozostaje na terenie swojego państwa. Często migracje te są skierowane ze wsi do miasta, gdzie kolejni migranci powiększają grupę mieszkańców dzielnic biedy. Nie rejestrują oni zmiany swojego miejsca zamieszkania, a państwo nie jest w stanie kontrolować wszystkich wewnętrznych migracji.

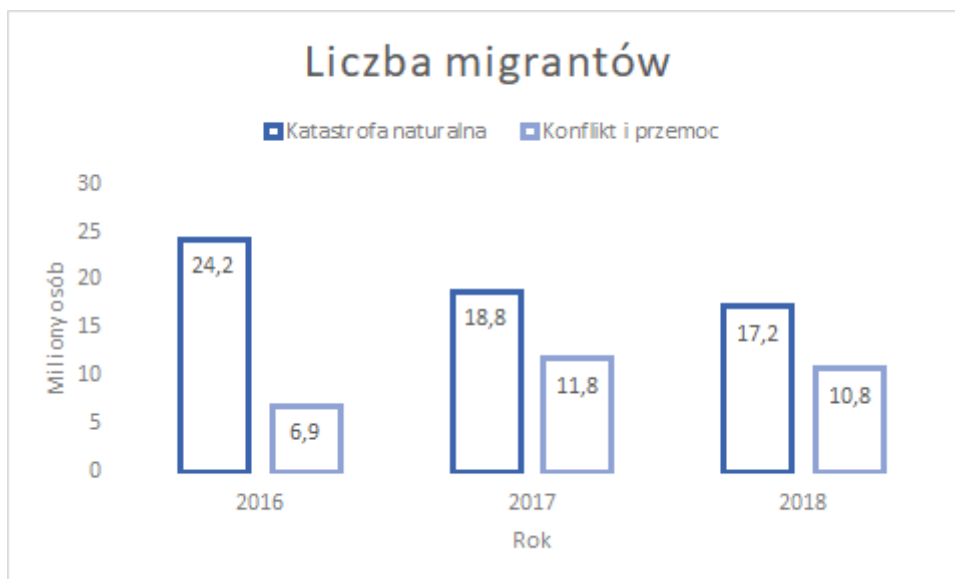
Zmiana klimatu jest też często pośrednim powodem migracji. Rosnąca presja na środowisko naturalne prowadzi do konfliktów o zasoby, takie jak ziemia i woda, zwłaszcza na terenach wiejskich i w państwach, które nie są w stanie zapewnić swoim obywatelom i obywatelkom ochrony przed różnego rodzaju ryzykami (np. brak zabezpieczeń społecznych, brak pomocy

ROZMAWIAMY O UCHODźCACH

dla rolników poszkodowanych przez skutki zmiany klimatu). Często zmiana klimatu występuje zatem jako czynnik potęgujący wrażliwość społeczeństw na inne zjawiska.

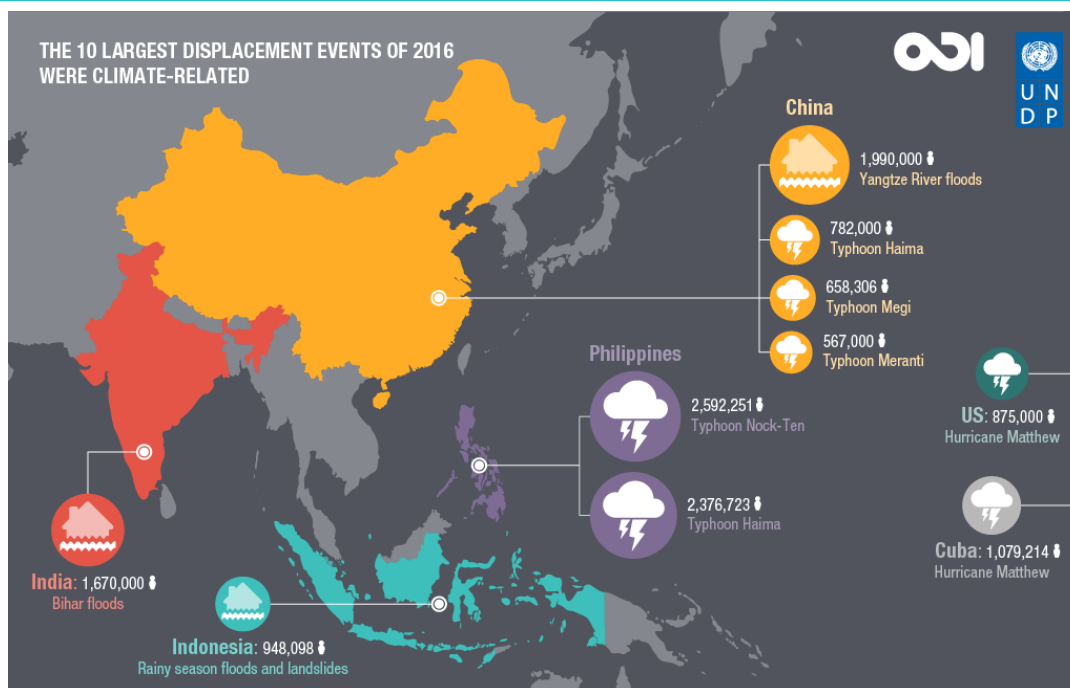
Można natomiast określić liczbę osób przesiedlonych z powodu katastrofy naturalnej spowodowanej zmianą klimatu. Dane z ostatnich lat wskazują na to, że liczba ta znacznie przewyższa liczbę osób przesiedlonych w związku z konfliktami zbrojnymi.

Przygotowanie własne na podstawie raportów z lat 2016-2018 umieszczonych na stronie <http://www.internal-displacement.org/global-report>

ROZMAWIAJMY O UCHODźCACH

Źródło: <http://www.internal-displacement.org/global-report>

Ze względu na trudności w przewidywaniu intensywności skutków zmiany klimatu żadna instytucja nie jest w stanie określić dokładnie liczby osób, które będą zmuszone do migracji w najbliższych dziesięcioleciach. Na swojej stronie Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji podaje, że do 2050 liczba migrantów klimatycznych może wynieść [od 25 milionów do 1 miliarda](#), natomiast według Banku Światowego [143 miliony](#).

Materiały CEO dotyczące zmiany klimatu

Zmiana klimatu to skomplikowany temat, jednakże warto go poruszać w ramach spotkań z młodzieżą. Centrum Edukacji Obywatelskiej zachęca do korzystania z materiałów, które pomogą przeprowadzić zajęcia:

- **scenariusz bazowy** do programu *Klimat to temat! Perspektywa kobiet* https://ekologia.ceo.org.pl/sites/ekologia.ceo.org.pl/files/ktf_scenariusz_bazowy.pdf
- **prezentacje** dotyczące zmiany klimatu, perspektywy kobiet w zmianie klimatu oraz globalnych zależności: <https://ekologia.ceo.org.pl/klimat-to-temat/materiały/prezentacje-klimat-to-temat-perspektywa-kobiet>

ROZMAWIAMY O UCHODźCACH

BIBLIOGRAFIA:

Po polsku:

- PAH, *Zmiany klimatyczne. Impas i perspektywy. Punkt widzenia krajów globalnego Południa*, 2017.
https://www.pah.org.pl/app/uploads/2017/09/2017_Zmiany_klimatyczne_impas_i_perspektywy.pdf
- Terror klimatu w Bangladeszu, Weronika Rokicka
https://krytykapolityczna.pl/swiat/bangladesz_zmiany_klimatu/
- Uchodźcy klimatyczni – zamykanie granic nie pomoże, Katarzyna Mierzejewska
<https://globallab.org.pl/2017/12/22/uchodzcy-klimatyczni-zamykanie-granic-nie-pomoze/>

Po angielsku:

- W. Neil Adger, Juan M. Pulhin, *Human Security*, w: *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*,
https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/WGIIAR5-Chap12_FINAL.pdf
- Michael Werz and Laura Conley, *Climate Change, Migration, and Conflict*, 2012
https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/issues/2012/01/pdf/climate_migration.pdf
- Caitlin E. Werrell and Francesco Femia, *Epicenters of Climate and Security: The New Geostrategic Landscape of the Anthropocene*, 2017
https://climateandsecurity.files.wordpress.com/2017/06/epicenters-of-climate-and-security_the-new-geostrategic-landscape-of-the-anthropocene_2017_06_091.pdf

Mapy przesiedleń i migracji:

- Interaktywna mapa przesiedleń:
<https://displacement.iom.int/>

ROZMAWIAMY O UCHODźCACH

- Interaktywna mapa pochodzenia migrantów 1990-2017 (wszystkie kraje)
<https://www.pewresearch.org/global/interactives/global-migrant-stocks-map/>
- Interaktywna mapa nt. migracji itd
https://migrationdataportal.org/?i=ctdc_origin_percfem2018&t=2018&cm49=616

Przydatne strony anglojęzyczne:

- <https://www.unhcr.org/climate-change-and-disasters.html>
- <https://disasterdisplacement.org/>
- <https://www.odi.org/opinion/10470-infographics-climate-change-migration-and-displacement>
- <https://ehs.unu.edu/news/news/5-facts-on-climate-migrants.html>
- https://ec.europa.eu/environment/integration/research/newsalert/pdf/migration_in_response_to_environmental_change_51si_en.pdf
- <http://www.internal-displacement.org/>
- <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2019/06/lets-talk-about-climate-migrants-not-climate-refugees/>